

Dílo: Epos o Gilgamešovi

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): TerkaCZ

Rozbor: Epos o Gilgamešovi

Základní charakteristika

- **Literární forma:** próza
- **Literární druh:** epika (veršovaná)
- **Literární žánr:** epos (hrdinský, mýtický)
- **Původní jazyk:** akkadština (starobabylonský jazyk)
- **Rok vydání (originál):** 2. tisíciletí př. n. l. (nejstarší verze kolem 1800 př. n. l., standardní verze kolem 1200 př. n. l.)
- **Překlad a úprava:** Ferdinand Stiebitz
- **Určení čtenářům:** široká veřejnost, zájemci o starověkou literaturu, mytologii, dějiny a filozofii

Téma

- Hledání smyslu života, nesmrtelnosti a hodnoty lidského konání.
- Přátelství, odvaha, smrt a smíření s lidským osudem.
- Střet člověka s bohy, přírodou a vlastním omezením.

Hlavní myšlenka

- Lidský život je omezený, smrtelný a konečný, ale smysl mu dává odvaha, přátelství a

odkaz skutků.

- Hledání nesmrtelnosti je marné, skutečné nesmrtelnosti lze dosáhnout jen skrze paměť a činy.
- Přijetí smrtelnosti je součástí lidské moudrosti a dospělosti.

Námět

- Námět vychází ze sumerských a babylonských mýtů, legend a historických tradic o králi Gilgamešovi z Uruku.
- Inspirací byly skutečné postavy, bohové mezopotámského panteonu a archetypální příběhy o hrdinství, přátelství a smrti.
- Epos je původní, ale obsahuje univerzální motivy starověkých mýtů a kolektivní paměti.

Motivy

- **Přátelství:** hluboký vztah Gilgameše a Engidu, vzájemná podpora, odvaha a věrnost.
- **Hrdinství a sláva:** touha po nesmrtelnosti skrze velké činy, boj s netvory (Chumbaba, nebeský býk).
- **Smrt a pomíjivost:** smrt Engidu, strach z vlastní smrti, hledání nesmrtelnosti.
- **Cesta a hledání:** putování za Utnapištimem, překonávání překážek, hledání odpovědí na otázky života.
- **Bohové a osud:** zásahy bohů do lidských osudů, nevyhnutelnost smrti, božská spravedlnost.
- **Příroda a civilizace:** kontrast města Uruku a divočiny, proměna Engidu z divocha v člověka.

Kompozice a struktura

- Epos je rozdělen do dvanácti desek (kapitol), každá zachycuje klíčovou etapu Gilgamešova života.
- Děj je převážně chronologický, s retrospektivami (sny, vzpomínky).
- Struktura je epizodická: jednotlivé příběhy (setkání s Engiduem, výprava do cedrového lesa, boj s nebeským býkem, smrt Engidu, cesta za nesmrtelností).

- V textu se objevují básnické formule, opakování, symbolické obrazy a dialogy.

Vypravěč a úhel pohledu

- Vypravěč je er-forma, vyprávěcí, popisný a úvahový.
- Vyprávění je objektivní, s odstupem, často s komentářem k činům a osudu postav.
- Vypravěč se zaměřuje na psychologii hrdinů, jejich vnitřní boj a proměnu.

Jazyk a styl

- Jazyk je spisovný, bohatý, s využitím metafor, přirovnání, opakování a poetických obrátů.
- Styl je slavnostní, patetický, místy archaický, odpovídající starověkému eposu.
- V textu se objevují symboly, obrazná pojmenování a stylizované popisy božských i lidských činů.
- Dialogy jsou stylizované, často obsahují moudra, rady a filozofické úvahy.

Charakteristika postav

- **Gilgameš:**
 - Král Uruku, ze dvou třetin bůh a z jedné člověk, výjimečně silný a krásný, ale zpočátku pyšný a krutý.
 - Prochází vnitřní proměnou: z panovačného vládce se stává hrdina hledající smysl života, přítel a trpící člověk.
 - Jeho největší síla spočívá v odvaze, touze po poznání a schopnosti přijmout vlastní smrtelnost.
- **Engidu:**
 - Původně divoký muž stvořený bohy jako protiváha Gilgamešovi, ztělesnění přírody a instinktu.
 - Po setkání s lidmi a Gilgamešem se stává civilizovaným, věrným přítelem a druhým hrdinou eposu.
 - Jeho smrt je klíčovým momentem příběhu a motivuje Gilgameše k hledání nesmrtelnosti.
- **Utnapištim:**

- Moudrý muž, který přežil potopu a získal nesmrtelnost od bohů.
- Symbolizuje poznání, smíření a hranice lidských možností.
- Gilgamešovi předává ponaučení o smrtelnosti a hodnotě života.
- **Bohové (Šamaš, Ištar, Anu, Enlil, Ea, Ninsun):**
 - Každý z bohů zasahuje do děje podle své povahy a zájmů, představují síly osudu, spravedlnosti, lásky i pomsty.
 - Bohyně Ištar zosobňuje vášeň, žárlivost a pomíjivost lásky.
- **Vedlejší postavy:**
 - Siduri (bohyně, která dává Gilgamešovi radu), Uršanabi (lodník), lovec, nevěstka, obyvatelé Uruku, Chumbaba (strážce cedrového lesa), nebeský býk, manželka Utnapištima a další.

Časoprostor

- **Místo:** starověké Mezopotámie – město Uruk, stepi, cedrový les, hory, moře, zahrada bohů, podsvětí.
- **Doba:** mýtická, neurčená doba v hluboké minulosti, „za pradávných časů“, v průběhu několika let hrdinova života.

Stručný děj

Gilgameš, mocný král Uruku, je zpočátku pyšný a tyranský. Bohové mu stvoří protivníka Engidua, který se stane jeho přítelem. Společně vykonají hrdinské činy – porazí obra Chumbabu a nebeského býka. Po smrti Engidua je Gilgameš zdrcen a vydává se hledat nesmrtelnost. Putuje za Utnapištimem, přežije mnohá nebezpečí, ale nakonec poznává, že nesmrtelnost je vyhrazena bohům a skutečný smysl života spočívá v lidských skutcích a smíření s osudem.

Podrobný děj

Epos začíná představením Gilgameše, mocného a krásného krále Uruku, který je však krutý a utiskuje svůj lid. Bohové vyslyší nářky obyvatel a stvoří Engidua, divokého muže, jenž žije mezi zvířaty. Engidu je civilizován setkáním s nevěstkou a přiveden do Uruku, kde se utká s

Gilgamešem. Po zápasu se z nich stanou nerozluční přátelé.

Gilgameš s Engiduem se vydávají do cedrového lesa, aby porazili obra Chumbabu, strážce lesa. Po těžkém boji a s pomocí boha Šamaše netvora zabijí. Po návratu do Uruku se Gilgameš stává předmětem touhy bohyně Ištar, kterou však odmítne. Ištar v hněvu sesílá na město nebeského býka, kterého Gilgameš s Engiduem rovněž porazí.

Bohové se však rozhodnou potrestat hrdiny za jejich činy a Engidu je stižen smrtelnou nemocí. Jeho smrt Gilgameše hluboce zasáhne a stane se pro něj impulzem k hledání nesmrtelnosti. Gilgameš putuje světem, překonává hory, temné tunely a moře, až se dostane k Utnapištimovi, který jako jediný člověk přežil potopu a získal nesmrtelnost.

Utnapištim Gilgamešovi vypráví příběh o potopě a vysvětluje mu, že nesmrtelnost je vyhrazena pouze bohům. Gilgameš se ještě pokusí získat kouzelnou rostlinu, která by mu vrátila mládí, ale ta mu je odcizena hadem. Zklamáný se vrací do Uruku a smiřuje se s vlastním osudem. Epos končí Gilgamešovým návratem a uvědoměním si hodnoty lidského života a díla.

Literární kritika a inspirace dílem

- **Kritika:** Epos o Gilgamešovi je považován za nejstarší dochované literární dílo světa. Kritici oceňují jeho filozofickou hloubku, univerzálnost témat a poetickou sílu. Vyzdvihována je propracovaná symbolika, psychologická kresba postav a schopnost spojit mýtus s existenciálními otázkami. Dílo je ceněno pro svůj vliv na pozdější literaturu, zejména biblické a antické texty.
- **Inspirace:** Epos ovlivnil řadu dalších literárních děl, mytologií a náboženství. Motivy přátelství, hledání nesmrtelnosti, potopy a smíření se smrtí se objevují v Bibli, antické literatuře i moderní tvorbě. Epos je často zařazován do školní četby a slouží jako inspirace pro filozofické a literární úvahy o smyslu života.

Vlastní zhodnocení

Epos o Gilgamešovi je fascinující dílo, které i po tisíciletích oslovuje čtenáře svou hloubkou, obrazností a nadčasovostí. Přináší nejen dobrodružný příběh, ale především zamyšlení nad smyslem života, hodnotou přátelství a nevyhnutelností smrti. Je to dílo, které vybízí k zamyšlení nad tím, co činí člověka skutečně nesmrtelným – jeho skutky, odvaha a schopnost přijmout svůj

osud.